

Repressiya Dönemi Kırgızistan Eğitim Politikaları ve Cumhuriyet Dönemi Türkiye Eğitim Politikalarının Karşılaştırmalı İncelenmesi

Ahmet Turan EŞ^{1*}

ÖZET

Gönderim: 01/10/2025
Kabul: 27/11/2025
Yayın: 30/11/2025

Tüm devletler geleceklelerini şekillendirmek, sosyal ve kültürel miraslarını sürdürmek amacıyla kendi eğitim programlarını düzenlemektedir. Bu programların alt bileşenlerinden bir tanesi de dil eğitimi programlarıdır. Ülkemizde dil eğitiminin sistemli bir şekilde gerçekleşmesi amacıyla Cumhuriyet öncesinden günümüze kadar olan süreçte birçok öğretim programı hazırlanmış ve uygulanmıştır. Sovyetler Birliği etkisindeki Kırgızistan'da ise dil ve eğitim politikaları, Repressiya dönemi baskıları altında şekillenmiştir. Bu çalışmada Repressiya dönemi Kırgızistan eğitim politikaları ile Cumhuriyet dönemi Türkiye eğitim politikalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırma desenlerinden doküman analizi deseni ile tasarlanmıştır. Çalışmada öncelikle Cumhuriyet dönemi eğitim politikaları ve bu dönemde hazırlanan öğretim programları incelenmiş, ardından Repressiya döneminde gerçekleştirilen eğitim politikaları ve dil eğitimi çalışmaları doğrudan alıntılarla aktarılmış ve yorumlanmıştır. Böylelikle benzer dönemlerde her iki ülkede gerçekleştirilen eğitim politikaları ve dil eğitimi çalışmaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda, her iki ülkede de eğitimin toplumsal değişim ve dönüşümün bir aracı olarak kullanıldığı ancak bu dönüşümlerin, ülkelerin içinde bulunduğu siyasal rejimler, ulusal kimlik inşa süreçleri ve ideolojik yaklaşımlar doğrultusunda belirgin farklılıklar taşıdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Repressiya, Kırgızistan, Cumhuriyet döneminde eğitim, Dil eğitimi.

A Comparative Study of Kyrgyzstan's Education Policies During the Repression Period and Turkey's Education Policies During the Republican Period

ABSTRACT

Received: 01/10/2025
Accepted: 27/11/2025
Published: 30/11/2025

Each state organises its own education programmes with the aim of shaping its future and preserving its social and cultural heritage. One of the sub-components of these programmes is language education programmes. In our country, numerous teaching programmes have been prepared and implemented from the pre-Republican era to the present day with the aim of ensuring that language education is carried out in a systematic manner. In Kyrgyzstan, under the influence of the Soviet Union, language and education policies were shaped under the pressures of the Repressiya period. This study aims to examine Kyrgyzstan's education policies during the Repressiya period and Turkey's education policies during the Republican period in a comparative manner. The study was designed with a qualitative pattern. The study first examines the educational policies of the Republican era and the teaching programmes prepared during this period. It then presents and interprets the educational policies and language education initiatives implemented during the Repressiya period through direct quotations. Thus, the educational policies and language education initiatives implemented in both countries during similar periods are examined comparatively. The study concluded that education was used as a tool for social change and transformation in both countries, but that these transformations exhibited distinct differences in line with the political regimes, national identity construction processes, and ideological approaches of the countries.

Keywords: Repression, Kyrgyzstan, Education in the Republican era, Language teaching.

¹ Arş. Gör., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkiye, ORCID: 0000-0002-7225-3934

* Sorumlu Yazar: Ahmet Turan EŞ, turan.es@alanya.edu.tr

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze eğitim konusunda farklı felsefe ve fikirler ileri sürülmüş, çeşitli program ve modeller uygulamaya konulmuştur. Geleneksel olarak eğitim, diğer kurumlar (politika, ekonomi, aile vb.) gibi toplumu var eden bireyler arasında kültürel açıdan ortaklık ve benzerlikleri sağlama hedefine yönelik sosyal bir kurum olarak görülmekte ve bu açıdan toplumsal sistemin bir alt sistemi olacak şekilde ele alınıp çözümlenmektedir. Günümüzde ise eğitim politik, ekonomik, sosyal, kültürel boyutları ve işlevlerinin yanı sıra millî ve uluslararası boyutları ve işlevleri de olan bir konu ve bir sistem olarak ifade edilmektedir (Şişman, 2019). Özellikle gelişmiş toplumların bütçe planlamalarında eğitim ilk sıraya konulmakta, dolayısıyla toplumların gelişmesinde eğitimin başat rol oynadığı düşünülmektedir (Akçay & Kardaş, 2020). Bu durum eğitimin ve eğitim sistemleri çerçevesinde geliştirilen eğitim politikaları ve onun alt bileşeni olan eğitim programlarının önemine işaret etmektedir.

Ülkeler, geleceklerini şekillendirmek, sosyal ve kültürel miraslarını sürdürmek, süreklilik ve istikrarı sağlamak amacıyla kendi eğitim programlarını düzenlemektedir. Akçay ve Kardaş'a (2020) göre eğitimin ve okullarda belli bir plan dâhilinde gerçekleştirilen öğretimin gerçekleşebilmesi için programlara ihtiyaç duyulur. Program, bir ders süresince öğrencilerin sahip olması gereken yeterlikleri tanımlayan, öğrenme sürecini betimleyen ve öğreticilere rehberlik eden bir araç olarak görülmektedir. Pedagojik açıdan ve ülke ihtiyaçları bakımından iyi hazırlanmış, gerektiği durumlarda geliştirilen öğretim programlarının öğretimde büyük bir değeri bulunmaktadır (Akyüz, 2020). Eğitim programlarının daha çok tasarı biçiminde, öğretim programlarının ise daha çok uygulamaya dönük olduğu söylenebilir (Akçay & Kardaş, 2020). Toplumlar, ulusal ve uluslararası düzeyde, uzun ve kısa vadeli hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla eğitim ve öğretim programları geliştirmektedirler. Bu programların alt bileşenlerinden bir tanesi de dil eğitimi programlarıdır. Temizyürek ve Balcı'ya (2006) göre ortak hafızanın korunarak geliştirilmesi ve temel anlaşma sisteminin işlevlerinin tam olarak kullanılabilmesi planlı bir dil eğitimi ile mümkündür. Nitekim ülkemizde programlar dâhilinde yürütülen eğitim faaliyetleri arasında dil eğitimi de yer almaktadır. Dil eğitiminin sistemli bir şekilde gerçekleşmesi amacıyla Cumhuriyet öncesinden günümüze kadar olan süreçte birçok öğretim programı hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Ülkemizde, Kurtuluş Savaşı döneminin en şiddetli zamanlarında dahi eğitime dair faaliyetleri aksatmamaya çalışan Birinci Meclis Hükümetleri, savaşın gerçekleştiği yıllarda bile eğitime yönelik kongreler düzenlemekten ve eğitim sistemine yönelik program çalışmalarını sürdürmekten geri durmamışlardır (Temizyürek & Balcı, 2006). Cumhuriyetin ilan edilmesiyle beraber çok fazla alanda olduğu gibi eğitim alanında da çeşitli yenilikler yapılmıştır. Eğitim kurumlarında verilen eğitimin daha çağdaş hâle gelebilmesi için plan ve programlar gözden geçirilmiş, yeni öğretim programları hazırlanmıştır (Gün & Kaya, 2020). Eğitim-öğretimin birleştirilmesi hususunda 1923 yılında dönemin Maarif Nazırı İsmail Safa (Özler) Bey bir genelge yayınlarak Misak-ı Maarif'te eğitim ve kültür devriminin amaçlarını açıklamıştır (Alp, 2011). 1924 yılında bir araya gelen İkinci Heyet-i İlmîye'nin çalışmaları sonucunda hazırlanan 1924 İlk Mektep Müfredat Programı, Cumhuriyet döneminin ilk programı olma niteliğini taşımaktadır (Temizyürek ve Balcı, 2006). Atatürk'ün liderliğinde yürütülen bu ve benzeri çalışmalarla eğitim-öğretim faaliyetlerinde birçok yenilik gerçekleştirilmiştir.

Sovyetler Birliği etkisindeki Kırgızistan'da ise dil ve eğitim politikaları, Repressiya dönemi baskıları altında şekillenmiştir. Repressiya kavramının türetildiği "press" kelimesi Türkçeye çevrildiğinde "baskı" anlamı taşımaktadır. Sovyet tarihi açısından bakıldığında bu sözcüğün kullanım alanının ekseriyetle siyasi ve kitlesel baskı şeklinde olduğu görülmektedir (Güngör, 2018; Buran, 2019). 1917 yılında Sovyet hükümetinin kuruluşuyla

başlayan Repressiya (baskı) siyaseti 1950’li yıllara kadar devam edegelmiştir (Altımuşova, 2011). Sovyet rejiminin politikalarına göre, Türk toplumlarının aydınlanma hareketlerini engellemek için onları sanat, edebiyat, bilim ve düşünce insanlarından yoksun bırakmak gerekiyordu. Bu nedenle öncelikli olarak bu alanlarda faaliyet gösteren kişiler hedef alınmış; şairler, yazarlar ve düşünce insanları cezalandırılmış, hatta öldürülmüştür (Buran, 2023). Bu zorlu sürece rağmen Kırgızistan’da Kasım Tınıstanov önderliğinde dil eğitimi merkezde olmak üzere çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmada da Repressiya dönemi Kırgızistan eğitim politikaları ile Cumhuriyet dönemi Türkiye eğitim politikalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Repressiya dönemi Kırgızistan eğitim politikaları ile Cumhuriyet dönemi Türkiye eğitim politikalarını karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlayan bu çalışma, nitel bir desene sahiptir. Nitel araştırmalarda, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri aracılığıyla olaylar ve algılar gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmaktadır (Baltacı, 2019; Yıldırım & Şimşek, 2016; Morgan, 1996). Veri toplama yöntemi olarak doküman analizinin tercih edildiği bu araştırmada, Repressiya döneminde Kırgızistan’da gerçekleştirilen eğitim politikaları ile Cumhuriyet döneminde Türkiye’de gerçekleştirilen eğitim politikalarının ve öğretim programlarının dil eğitimi açısından incelenmesi hedeflenmiştir.

2.2. Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç, elde edilen verileri anlamlı bir şekilde düzenleyip yorumlayarak okuyucuya sunmaktır. Analiz süreci, kavramsal bir çerçevenin oluşturulmasıyla başlar; ardından veriler tematik yapıya göre işlenir, bulgular sistematik biçimde düzenlenip tanımlanır ve doğrudan alıntılarla ya da dikkat çekici örneklerle desteklenir. Son olarak ise bu bulgular açıklanır ve kapsamlı bir şekilde yorumlanır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada da öncelikle Cumhuriyet dönemi eğitim politikaları ve bu dönemde hazırlanan öğretim programları incelenmiş, ardından Repressiya döneminde gerçekleştirilen eğitim politikaları ve dil eğitimi çalışmaları doğrudan alıntılarla aktarılmış ve yorumlanmıştır. Böylelikle benzer dönemlerde her iki ülkede gerçekleştirilen eğitim politikaları ve dil eğitimi çalışmaları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

2.3. Sınırlılıklar

Bu çalışma Kırgızistan eğitim politikalarının repressiya dönemi (1917-1950) ve Türkiye eğitim politikalarının cumhuriyetin kuruluş yılları (1921-1940) dönemleriyle sınırlandırılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları

16 Temmuz 1921 tarihinde Ankara’da, yeni kurulacak cumhuriyetin eğitim politikalarının belirlenmesi ve mevcut sorunlara çözüm üretilmesi amacıyla Maarif Kongresi düzenlenmiştir. Kongrenin açılış konuşmasını yapan Mustafa Kemal Atatürk, ülkenin çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşabilmesi için eğitim alanında kapsamlı çalışmalar yapılmasının ve bu alana öncelik verilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Atatürk, ülkenin içinde bulunduğu olumsuz koşulların nedenlerinden birinin, önceki dönemlerde izlenen eğitim politikaları olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda, yeni eğitim sisteminde Türk milletinin kimliğine aykırı olan yabancı kültürel unsurlara

yer verilmemesi gerektiğini, bunun yerine millî değerlere dayalı bir yaklaşımın esas alınmasının zorunlu olduğunu belirtmiş ve böylece Türkiye'nin eğitim alanındaki reform sürecinin başlangıcını ilan etmiştir (Alp, 2011). Bu düşünceler içerisinde 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, eğitim sisteminde köklü bir değişim gerçekleştirilmiş, eğitim alanında önemli yenilikler yapılmıştır. Tevhid-i Tedrisat'ın kabulü, medreselerin kapatılması, yeni Türk harflerinin kabulü bu yeniliklerin başında gelmektedir. 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Türkiye'deki tüm eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Bu yeniliklerle beraber eğitimde tek bir otorite yaratmak ve laik bir eğitim sistemi inşa etmek amaçlanmıştır. Medreselerin kapatılması ve modern okulların açılması, Türkiye'nin eğitimde laikleşme sürecinde atılmış önemli adımlardan biri olarak kabul edilmektedir. Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarında, Türk milletinin kalkınmasına ve çağın getirdiği yeniliklere entegre olmasına katkı sağlamak için eğitim, stratejik bir araç olarak kullanılmıştır.

Kurtuluş Savaşı döneminin sonları ile Cumhuriyet döneminin ilk Maarif Vekili (Eğitim Bakanı) olarak görev yapmış olan İsmail Safa Bey, yakın tarihimizde önemli bir figür olarak yer almaktadır (İslam, 2012). Kendisi, Misak-ı Millî'nin eğitim alanındaki karşılığı niteliğinde olan ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulaşmayı hedeflediği amaçları ortaya koyan Maarif Misakı'nı yayınlamıştır. Maarif Misakı'nın temel ilkeleri şu şekildedir:

- Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak ve genç kuşakları, Türk kimliğinin gerektirdiği onur, kararlılık ve yetkinlikle bu hedefe en kısa sürede erişebilecek şekilde yetiştirmek,
- Milliyetçilik, halkçılık, inkılapçılık ve laiklik ilkeleri doğrultusunda cumhuriyetin değerlerini benimsemiş bireyler yetiştirmek,
- Temel eğitimi toplumun tüm kesimlerine yaymak ve her bireye okuma-yazma becerisi kazandırmak,
- Yeni kuşakların tüm eğitim kademelerinden geçmesini sağlamak ve onları, ekonomik yaşamda etkin rol alabilecek bilgi ve donanımla yetiştirmek (Alp, 2011).

Maarif Misakı'yla belirlenen amaçlara ulaşmak için pek çok çalışma yapılmıştır.

Cumhuriyet'in inşa sürecinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde başlatılan bilimsel ve çağdaş eğitim sistemi oluşturma çabaları, 1921 yılında düzenlenen Maarif Kongresi ile somut bir temele oturmuştur. Bu sürecin devamı niteliğinde, eğitim alanında sistemli kararlar almak ve politikaları yönlendirmek amacıyla, Maarif Vekâletine bağlı olarak Heyet-i İlmiye kurulmuş ve bu yapı ile çalışmalar daha kurumsal bir boyut kazanmıştır. 1923 yılında toplanan Birinci Heyet-i İlmiye, dönemin Maarif Vekili İsmail Safa Bey'in öncülüğünde faaliyetlerine başlamıştır. Safa Bey, heyeti oluşturan ilim ve fikir insanlarının hazırlayacakları programların ve alacakları kararların bakanlık için temel ilkeler teşkil edeceğini ve eğitim politikalarına yön vereceğini ifade etmiştir. Heyet-i İlmiye, çalışmalarını daha etkin ve disiplinli bir şekilde sürdürebilmek amacıyla; Millî Hars Komisyonu, İstatistik Müdüriyeti Teşkilatı Komisyonu, İlköğretim Komisyonu, Öğretmen Okulları, İzcilik ve Eğiticilik Komisyonu, Ortaöğretim Komisyonu ile Bakanlık İşleri ve Programı Komisyonu olmak üzere altı alt komisyon hâlinde örgütlenmiştir. Bu toplantı, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti eğitim sisteminin en köklü dönüşümlerinden biri olan "Tevhid-i Tedrisat" ilkesinin temellerinin atıldığı önemli bir aşama olarak da dikkat çekmektedir (Şenoğlu, 2021).

1924 yılında toplanan İkinci Heyet-i İlmiye'nin gerçekleştirdiği kapsamlı çalışmalar sonucunda, eğitim kurumlarının isimlendirilmesi ve eğitim süreleri üzerinde önemli düzenlemelere gidilmiştir. Bu çerçevede, ilkokullar "ilk mektep" olarak yeniden adlandırılmış ve mevcut altı yıllık eğitim süresi beş yıla indirilmiştir. Orta öğretim ise iki aşamalı, her biri üç yıl olmak üzere yapılandırılmıştır. Bu yapılandırmada, orta öğretimin birinci

aşaması “orta mektep” olarak adlandırılırken, ikinci aşaması ise “lise” olarak belirlenmiştir (Gün & Kaya, 2020). Söz konusu düzenlemeler, eğitim sisteminde daha işlevsel ve çağdaş bir yapının oluşturulması amacıyla yapılmış olup, Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim politikalarının geliştirilmesinde önemli bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

Yine bu dönemde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yabancı okulların faaliyetlerini denetim altına almak amacıyla kapsamlı bir tüzük hazırlanmıştır. Bu tüzükte, hükümetin yabancı okullardan beklentileri açık bir şekilde ifade edilmiştir. Buna göre, okul kitaplarında Türk milletine yönelik olumsuz herhangi bir ifade ya da Türklerin geçmiş ve bugünü hakkında aşağılayıcı nitelikte cümlelere yer verilmeyecektir. Türk tarihi ve coğrafyasına ilişkin bilgilerin eksiksiz ve doğru olması şart koşulmuş; Türk topraklarının başka bir ülkenin parçasıymış gibi gösterilmesine kesinlikle izin verilmemiştir. Ayrıca, eğitim materyallerinde herhangi bir yabancı devletin propagandasını içeren içeriklere yer verilmesi yasaklanmıştır. Tüm yabancı okullarda haftalık ders programına en az beş saat Türk dili, Türk tarihi ve Türk coğrafyası dersleri eklenmesi zorunlu hâle getirilmiş; bu derslerin yalnızca Millî Eğitim Bakanlığı tarafından seçilen Türk öğretmenler tarafından verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dinî propaganda okul ortamında tamamen yasaklanmış, dinî sembollerin yalnızca okulların ibadet mekânlarında (örneğin kiliselerinde) bulunmasına izin verilmiş, ders kitaplarında ise hiçbir şekilde dinî telkin içeren sembolere yer verilmemesi gerektiği hükme bağlanmıştır (Tekeli, 1983: 660; Başgöz, 1999: 80-81’den Akt. Şimşek, Küçük & Topkaya, 2012: 2815). Tüzükte de görüldüğü üzere, merkezi bir otoritenin sağlanması için çeşitli şartlar ortaya konulmuştur.

Cumhuriyet döneminde, ülkenin sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak bilimsel temellere dayandırılarak yapılandırılmaya çalışılan eğitim faaliyetleri, faydacı bir yaklaşım benimsenerek yürütülmüştür. Ayrıca, Cumhuriyet’in kuruluş felsefesini şekillendiren Atatürk’ün dünya görüşü, dönemin eğitim anlayışı ve politikalarının temel dayanaklarından biri olmuştur (Demirbaş & Özalp, 2022). İlerleyen yıllarda ise Atatürk’ün direktifleri doğrultusunda Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun kurulması, eğitim politikalarının kültürel boyutunu güçlendirmiştir. Eğitim programlarında Türk tarihi ve edebiyatı ön plana çıkarılmış, yabancı dillerin ve kültürlerin eğitimdeki ağırlığı azaltılmıştır. Bu çerçevede, Türkçe eğitim veren okullar yaygınlaştırılarak ulusal kimlik inşasında eğitimin rolü artırılmıştır.

3.2. Repressiya Dönemi Kırgızistan Eğitim Politikaları

Kırgızistan’da eğitim sistemi, Sovyetler Birliği’nin sosyalist ideolojisinin yaygınlaştırılması amacıyla yapılandırılmıştır. Bu süreçte, eğitim yoluyla Kırgız halkının Sovyet vatandaşlığı kimliği altında yeniden şekillendirilmesi hedeflenmiş, yerel diller ve kültürler ikinci plana atılarak Rusça ve Rus kültürü eğitimin merkezi hâline getirilmiştir (Güngör, 2018). Sovyetler Birliği dönemindeki baskıcı yönetim anlayışı altında, yerel diller tamamen yok sayılmamakla birlikte, genellikle ikincil konuma itilmiş ve okul çağını aşan nüfusun ideolojik propaganda aracı olarak kullanılmaları hedeflenmiştir. Bu bağlamda, eğitim-öğretimin temel unsurlarından biri olan alfabe ve dil konusu büyük oranda ihmal edilmiştir. Sovyet eğitim politikaları çerçevesinde, okullarda eğitim dili olarak öncelikle Rusça benimsenmiş ve bu durum yerel dillerin gelişimini kısıtlamıştır (Kılıçaslan, 2024). Böylece eğitim sürecinde dilin taşıdığı kültürel ve toplumsal işlev göz ardı edilerek, merkeziyetçi bir dil politikası uygulanmış; yerel halkların kendi ana dillerinde eğitim alma hakları sınırlandırılmıştır. Bu yaklaşım, Sovyetler Birliği’nin millî kimlikleri zayıflatma ve bütünleştirme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Kırgızistan’da 1937-1938 yılları, Sovyetler Birliği’nin Stalin liderliğindeki baskı politikalarının en yoğun yaşandığı dönemdir. Bu süreçte, Kırgızistan dâhil tüm Orta Asya’da eğitim politikaları, Sovyet ideolojisinin temel

taşlarından biri hâline gelmiştir. Bu dönemde, Kırgız aydınları "halk düşmanı" ilan edilerek sürgün edilmiş veya infaz edilmiştir. Özellikle, milli eğitim reformları yapmak isteyen Kırgız entelektüelleri, Bolşevikler tarafından tehdit olarak algılanmıştır. Bu süreçte, eğitim kurumları sıkı bir denetim altına alınmış, Sovyet ideolojisine aykırı içerikler müfredattan çıkarılmıştır. Kırgız çocuklarının zorunlu eğitim sistemine dahil edilmesi, ülkedeki önemli bir nüfus kesiminin Sovyetler Birliği'nin kontrolü altına girmesine yol açmıştır. Bu durum, planlı bir şekilde yürütülen Ruslaştırma politikalarının daha etkili ve sistemli bir biçimde uygulanabilmesini sağlamıştır. Sovyetler, Kırgızistan'da eğitim aracılığıyla sosyal misyonerlik görevini üstlenerek toplum üzerinde Rus kültürünü yaymaya çalışmıştır (Kılıçaslan, 2024). Sovyetler Birliği döneminde, homosovyetikus kimliğinin oluşturulması sürecinde gençlik örgütlenmeleri önemli bir rol oynamış ve okullar yeni ideolojinin benimsenmesinde temel araçlar olarak kullanılmıştır. Bu doğrultuda 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden oluşan "Oktyabryat", 4. ile 7. sınıflar arasındaki çocukların katıldığı "Pioner" ve 8. sınıftan başlayarak 28 yaşına kadar olan gençlerin yer aldığı "Komsomol" örgütleri kurulmuştur (Beşirli & Ünal, 2015). Bu teşkilatlar aracılığıyla henüz öğrencilik döneminde olan Kırgız gençlerinin Rus ideolojisini benimseyerek yetişmeleri amaçlanmıştır.

Repressiya döneminde, özellikle Kırgız entelektüeller ve eğitimciler ağır baskı görmüştür. Bu baskılar, Kırgızistan'da eğitimin bağımsız, millî karakterini yitirmesine neden olmuştur. 1937-1938 yıllarında yürütülen baskı politikaları sırasında Kırgız eğitimcilerden yüzlercesi sürgüne gönderilmiş veya idam edilmiştir. Bu durum eğitimin büyük ölçüde aksamasına sebep olmuş ve millî bir eğitim sistemi oluşturulmasının önüne geçmiştir (Gül, 2021). Yüzyıllardır var olan Türk halklarının kendi özgün eğitim gelenekleri ve kültürel birikimleri, Sovyet rejimi tarafından büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Sovyet ideolojisi ve eğitim sisteminden geçmeyen her birey, sistematik olarak eğitimden yoksun ve bilgisiz kabul edilmiştir. Bu yaklaşım, yerel bilgi ve tecrübelerin değersizleştirilmesini beraberinde getirmiş; halkların kendi kültürel kimliklerini koruma ve geliştirme hakları sınırlandırılmıştır. Böylece, Sovyet eğitim politikaları sadece bilimsel ve teknik bilgi aktarımını değil, aynı zamanda ideolojik bir yeniden yapılandırmayı da amaçlamış; bu durum, geleneksel eğitim pratiklerinin yok sayılması ve bireylerin Sovyet ideolojisi doğrultusunda şekillendirilmesiyle sonuçlanmıştır. Dolayısıyla, Sovyet devleti kendi ideolojilerini benimsetmek için eğitim faaliyetlerini ve politikalarını bir araç olarak kullanmıştır.

Kırgızistan'da genellikle siyasi liderler, devlet görevlileri ve millî aydınlar tutuklanmıştır. Bu kişilerin çoğuna, devrim karşıtı milliyetçi "Sosyal-Turan" örgütüne üye oldukları suçlaması yöneltilmiştir. Bunun yanı sıra, "Alaş-Orda karşı devrimci hareketin temsilcisi", "yabancı devletlerin casusları", "Pantürkçü", "Panislamist", "Troçkist", "eski kulaklar", "isyancı, faşist ve terörist gruplarla bağlantılı sosyal açıdan tehlikeli bireyler", "antisovyet parti üyeleri" ile "eski Beyaz Ordu veya Basmacı saflarında yer alanlar" gibi gerçek dışı iddialarla da suçlamalar yapılmıştır (Altımuşova, 2011).

Bu dönemde Kırgız edebiyatı ve tarihi ders kitaplarından çıkarılmış, yerlerine Sovyet kahramanlık hikâyeleri eklenmiştir. Ayrıca, Kırgız millî kimliğinin sembolleri olan halk ozanları, yazarlar ve bilim insanları "karşı devrimci" olarak damgalanarak eğitim kurumlarından tasfiye edilmiştir. Kültürel ve dinî özellikleri göz ardı eden işgal güçleri, bu coğrafyada ciddi tahribatlara yol açmıştır. Öncelikle, Çarlık Rusya'sının Türkistan'ı işgali sırasında, halkları birbirinden koparmak ve kendi kültürel değerlerini dayatmak amacıyla uygulanan politikalar etkili olmuştur. Ardından Sovyetler Birliği'nin etnik kimlik ve kültürel değerlere yönelik dikkatsiz ve baskıcı politikaları, Türkistan halklarının maruz kaldığı kültürel sömürüyü derinleştirerek bölgenin sosyo-kültürel yapısında belirgin farklılaşmalara sebep olmuştur. Hem Çarlık Rusya'sı hem de Sovyetler Birliği dönemlerinde,

etnik karşıtı uygulamaların büyük bir kısmı eğitim alanında yoğunlaşmış ve eğitim, ideolojik bir araç olarak kullanılmıştır. Kırgızistan’da, Merkezi Politik Eğitim Komitesi’ne bağlı Halk Eğitim Komiserliği kurulmuş ve tüm eğitim faaliyetleri bu kurumun denetimine bırakılmıştır. Bu komiserliğe bağlı okullarda, eğitimde birlik sağlamak amacıyla Sovyetler Birliği Alimler Kurulu tarafından geliştirilen eğitim programı uygulanmıştır. Ancak bu program, bilimsel kalkınmadan çok ideolojik içerikli bir eğitim anlayışını benimsemiş ve Türk halklarını Sovyet halkları hâline dönüştürmeyi hedeflemiştir (Gül, 2021).

Kırgız Türkçesi, Sovyetler döneminde Kırgız Cumhuriyeti’nin resmî dili olmasına rağmen, işlevsellik açısından belirli kısıtlamalarla varlığını sürdürmüştür. Ruslaştırma politikasının kökleri Çarlık dönemine dayansa da Sovyetler Birliği’nin sosyalizm ve komünizm doktrinlerini yaymak, ayrıca Marksizm-Leninizm ilkelerini benimsetmek amacıyla millî dilin korunması ve dil planlamalarının yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, Kırgız Türkçesinin akıbeti için mücadele veren aydınlar da önemli katkılarda bulunmuştur (Kamçibekova, 2006).

Çarlık Rusya’sı yönetimi altındaki Türk topluluklarının Hristiyanlaştırılması sürecinde, uzun yıllardır kullanılan Arap alfabesinin kaldırılarak yerine Rus alfabesinin getirilmesi fikri, ilk olarak Rus misyoner Nikolay İvanoviç İlminski tarafından ileri sürülmüştür. İlminski, Türk dünyasında dil, din ve alfabe birliğinin sağlanmasının, planlanan zaferlerin önündeki en büyük engel olduğunu değerlendirmiştir (Baytok, 2019). Sovyetler Birliği’nin ilk yıllarında Kırgız Türkleri, diğer Türk topluluklarıyla birlikte ortak bir Arap alfabesi kullanmaktaydı; ancak bu uygulama uzun ömürlü olmamıştır. 1923-1924 yıllarında, Sovyet yönetimi altındaki tüm Türk halkları için Arap alfabesine dayanan ancak farklı biçimlerde düzenlenmiş yeni alfabeler benimsenmiştir. Bu politikaların temel amacı, Türk topluluklarının dilsel ve kültürel birliğini zayıflatarak birbirinden uzaklaştırmaktır. Bu süreçle birlikte, Türkistan coğrafyasında Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi gibi ifadelerin yerini Kazakça, Kırgızca, Tatarca gibi farklı isimlendirmeler almıştır (Kamçibekova, 2006). Bu isimlendirmenin temel amacı ise söz konusu dillerin tek bir aileden geldiğini daima anımsatmak yerine farklı birer dil kimliği statüsü edindirmektir.

Kırgızistan’ın baskı altında kaldığı bu zor zamanlarında, ülkesi için mücadele eden aydınlar da nesillerinin gelecekleri için birtakım çalışmalar yapmaktaydılar. Bu aydınlardan bir tanesi olan Kasım Tınıstanov, Kırgızistan’da modern eğitim sisteminin temellerini atan önemli isimlerden biridir. 1920’lerde ve 1930’larda Kırgız eğitim sisteminin gelişimine önemli katkılar sağlamış, Kırgız dilinde ders kitapları yazmış ve halkın eğitimi için çeşitli reform projeleri geliştirmiştir. Tınıstanov’un çalışmaları, Sovyetlerin Kırgızistan’daki eğitim politikaları çerçevesinde bir "millileşme" aracı olarak algılansa da onun asıl amacı Kırgız millî kimliğini korumak ve yerel kültürün eğitim yoluyla yaşatılmasını sağlamaktır.

Tınıstanov, aynı zamanda Kırgız dilbiliminin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Kırgız dilinin gramerini sistematik hâle getirmiş, alfabe reformları üzerinde çalışmış ve Kırgız halk şiirlerini derleyerek yazılı hâle getirmiştir. Bu çabalar, Kırgız halkının kültürel uyanışına önemli katkılar sunmuştur. Latin alfabesi ile ilgili ilk çalışmaları yürüten Kasım Tınıstanov, bu alfabe üzerine bir taslak hazırlamış ve söz konusu taslak, 1927 yılında Kırgız Merkez Komitesi tarafından resmî devlet alfabesi olarak kabul edilmiştir. Kırgız dilinin geliştirilme sürecinde önemli katkılar sağlayan Tınıstanov, 1934 yılında Kırgızca imla kılavuzunun taslağını hazırlayıp yayınlamıştır. Ancak, bu çalışma resmî onay almadan önce Tınıstanov, Stalin rejiminin baskıları sonucu hayatını kaybetmiştir (Kamçibekova, 2006). Kırgız edebiyat dilinin gelişiminde önemli katkılar sağlayan Kasım Tınıstanov, başta *Okuu Kitebi* (1924) ve *Okuu Cazuu Bil* (1927) olmak üzere, Kırgızlar için alfabeyi öğretmeye

yönelik eserler kaleme almıştır. Ayrıca, Kırgız Türkçesinin çeşitli sorunlarını ele alan çok sayıda makale, ders kitabı ve gramer kitabı da yazmıştır (Karslı, 2020). Haziran 1925'te Bişkek'te düzenlenen Birinci Kırgızistan Muallimler Kongresi'nde ise, Kırgız Türkçesinin Arap alfabesinden Latin alfabesine geçişine ilişkin bir bildiri sunmuştur (Atabey, 2018).

XX. yüzyılın başlarında, Kırgız Türkçesi ülkenin eğitim dili olarak görülmüş ve edebî bir yazı dilinin oluşturulma süreci başlamıştır. 1923-1928 yılları arasında Kasım Tınıstanov ve Çyngyz Arabayev gibi bilim insanlarının başarılı çalışmaları sonucunda ortak bir edebî dil oluşturulması yönünde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu yeni edebî dil kapsamında, ilk olarak *Alfabe* (ana dili öğrenme) gibi ders kitapları yayınlanmış; ayrıca *Erkin Too* ve *Kızıl Kırgızistan* gazeteleri basılmaya başlanmıştır (Kamçibekova, 2006). 1920'li yıllarda Kırgızca ders kitabı bulunmaması nedeniyle, Kırgız dilinde yayınlanan ilk süreli yayın olan *Erkin-Too* (Kızıl Kırgızistan) gazetesinin ilk sayıları, özellikle taşra bölgelerinde okuma yazma öğrenenler için önemli bir kaynak olmuştur. Bu yayın, kılavuz ve alfabe kitabı işlevi görmüş; ayrıca orta ve yükseköğretim kurumlarında ders materyali olarak da kullanılmış ve uzun yıllar boyunca kitap ve dergi yerine geçmiştir (Altımuşova, 2013). Komünist rejimin ilk dönemlerinde millî dillere yönelik nispeten yumuşak bir politika izlenmiş ve bu durum, millî dilin oluşturulması sürecinde olumlu gelişmelerin yaşanmasına olanak sağlamıştır. Her ne kadar bu süreç belirli ideolojik amaçlar doğrultusunda şekillendirilmiş olsa da ana dilde eğitim materyalleri, gazete ve dergiler artmış; okuryazarlık oranı yükselmiş ve edebî dilde bilimsel ve sanatsal eserler ortaya konmuştur. Ayrıca, Kırgız Türkçesi dilbilimciler tarafından kapsamlı bir şekilde incelenmeye başlanmıştır. Ancak, bu olumlu tutum uzun sürmemiştir. Stalin'in iktidarının güçlenmesi ve Ruslaştırma politikalarının yoğunlaşmasıyla birlikte dil planlamaları sıkı denetim altına alınmış, bu gelişmeler Kırgız Türkçesi üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Sovyet Anayasası'nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında "Sovyet vatandaşlarının kendi ana dillerini kullanma hakkına tam sahip" olmalarına rağmen, 1937'den itibaren millî dillere yönelik tutum sertleşmiş ve tüm çalışmalar sıkı bir kontrol mekanizmasına tabi tutulmuştur. Başta Kasım Tınıstanov olmak üzere, Kırgız dilinin gelişimi, tarihi ve geleceği üzerinde çalışan birçok bilim insanı ve üst düzey yönetici, "milliyetçilik" ve "devlete ihanet" suçlamalarıyla yargılanmış ve çoğu hayatını kaybetmiştir. Halk, kendi tarihini ve dilini yazmak veya öğretmek için resmi izin almak zorunda bırakılmıştır. Eğitim materyalleri katı bir denetim sürecine tabi tutulmuş; öğretmenler, hazırladıkları ders materyallerini ve metinleri her ders öncesinde yönetim kurullarına sunarak onay almak zorunda kalmıştır (Kamçibekova, 2006).

26 Şubat- 20 Mart 1926 tarihleri arasında düzenlenen Birinci Bakü Türkoloji Kongresi'nin temel gündem maddeleri arasında imla sorunu, terim meselesi, eğitim ve öğretim yöntemleri, akraba ve komşu dillerin karşılıklı ilişkileri, Türk lehçelerinin yazı dili sorunları, ortak yazı dili meselesi ile Türk yazı dillerinin tarihî problemleri yer almıştır. Kongrenin en önemli konusu ise Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş olmuştur. Tüm Türk halklarının temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen bu toplantıda, Türk Cumhuriyetleri ve toplulukları için Latin alfabesinin benimsenmesi tavsiye edilmiş ve bu geçiş sürecini yönetmek üzere 26 kişilik bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Türkiye tarafından ise Atatürk, kongreyi yakından takip etmiş; Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen önemli isimler toplantıya katılmıştır. Kasım Tınıstanov ise kongrede bütün Türk halklarına Latin alfabesi önerisini sunmuş ve bu alfabenin tüm Türk toplulukları için ortak olması gerektiğini savunmuştur; ancak Tınıstanov'un sunduğu proje kabul görmemiştir (Baytok, 2019).

Kırgızların Kiril alfabesine geçiş süreciyle birlikte, Kırgız diline Rusçadan çok sayıda kelime dahil olmuş ve Kırgız dili yapı itibarıyla Rus diline benzetilmeye başlanmıştır. Kiril alfabesinin Kırgızistan'da kabul edilmesiyle, 1939

yılına kadar kişilerin soyadlarına “uulu” ve “kızı” ekleri getirilirken, bu tarihten sonra Rusçaya uygun olarak “ov” ve “ova” eklerinin kullanımı yaygınlaşmıştır. Ayrıca, Kırgızca birçok terim de Rusçaya uygun biçimde yeniden şekillendirilmiştir (Altımisova, 2013’ten Akt. Çakın & Akman, 2017). Sovyet devleti tarafından yapılan bu uygulamayla Kırgız Türklerinin millî kimliklerinden uzaklaştırılması amaçlanmıştır.

3.3. Benzerlikler ve Farklılıklar

Kırgızistan’da Sovyet iktidarının tesis edilmesinin ardından idari, ekonomik, eğitimsel, kültürel ve basın alanlarındaki çalışmalar yoluyla Kırgız toplumunun gelişimine önemli katkılar sağlayan millî aydın kadrosu, 1938 yılının ilk aylarında sistematik bir şekilde tasfiye edilmiştir. Bu süreçte gerçekleşen baskı ve sindirme politikaları, Kırgız toplumunun entelektüel ve liderlik kapasitesinde büyük bir kayba yol açmıştır. Bu durum, Türkiye’de I. Dünya Savaşı döneminde, özellikle Çanakkale Savaşı’nda yaşanan insan kayıplarına ve toplumun yetiştirdiği nitelikli kadroların yitirilmesine benzer bir trajedi olarak değerlendirilebilir. Böylece, Kırgızistan’da yaşanan repressiya hem toplumsal hem de kültürel anlamda derin etkiler bırakmış, ulusal gelişim sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Her iki devlet açısından da önde gelen yetişmiş insan gücünün ve aydınların kaybedilmesi, ülkelerin ekonomik, siyasi ve kültürel gelişiminin yavaşlamasına sebep olmuştur.

Özellikle Kırgızistan’ın ilk millî eğitim bakanı olan Tınıstanov’un faaliyetleri Sovyet yönetimi tarafından tehdit olarak algılanmıştır. 1937 yılında Repressiya politikaları çerçevesinde "milliyetçi" ve "karşı devrimci" olduğu gerekçesiyle tutuklanmış, 1938 yılında idam edilmiştir. Tınıstanov’un ölümü, Kırgızistan’da eğitimin ve entelektüel yaşamın ciddi bir yara almasına yol açmış, Kırgız millî bilincini geliştirme çabaları büyük ölçüde sekteye uğramıştır. Kasım Tınıstanov’un tasfiyesi, Repressiya döneminin Kırgızistan eğitim sistemi üzerindeki derin yıkıcılığının bir sembolü olarak görülmektedir. Bu durum, Kırgızistan’da eğitimin Sovyet ideolojisine uygun hâle getirilmesini sağlamak amacıyla millî kimliğe yönelik bir saldırı olarak da yorumlanmaktadır.

Bu süreç, Türkiye’de Cumhuriyet’in erken döneminde eğitim alanında yaşanan aydın hareketleriyle karşılaştırıldığında farklı bir tablo ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’de Cumhuriyet dönemi aydınları, Atatürk’ün liderliğinde eğitimin millileştirilmesi ve laikleştirilmesi için çalışmış, devlet desteği ile reformları hayata geçirmiştir. Türkiye’de de medreselerin kapatılması, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimin birleştirilmesi gibi önemli reformlar yaşanmış, ancak bu süreçte aydınlar tasfiye edilmek yerine eğitim reformlarının öncüsü olmuştur. Türkiye’de bu aydınlar desteklenip ödüllendirilirken, Kırgızistan’da ise Sovyet Rejimi tarafından baskı altına alınmış ve yok edilmişlerdir.

Her iki ülkede de merkeziyetçi bir eğitim sistemi getirilmeye çalışılmıştır. Bu durum Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinde oldukça olumlu sonuçlar verirken, Repressiya dönemi Kırgızistan’ında olumsuz birçok sebebe yol açmıştır. Kırgızistan’da asıl amaç eğitimi merkeziyetçi bir duruma getirerek kontrol altına almak ve Sovyet ideolojisini daha sistemli bir şekilde benimsetmek olmuştur.

4. SONUÇ

Kırgızistan’da repressiya dönemi eğitim politikaları ile Türkiye’de Cumhuriyet dönemi eğitim reformları, aynı tarihsel dönemlerde ve farklı siyasal bağlamlarda gelişmiş olmasına rağmen, her iki ülkede de “eğitimin” toplumsal değişimin ve dönüşümün bir aracı olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Ancak bu dönüşümlerin doğası ve yönü, ülkelerin içinde bulunduğu siyasal rejimler, ulusal kimlik inşa süreçleri ve ideolojik yaklaşımlar doğrultusunda belirgin farklılıklar göstermektedir.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1924 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde, Maarif Nazırı İsmail Safa Bey'in gerçekleştirdiği yenilikler, Türkçenin modernleşmesi ve milli kimliğin inşasında önemli bir rol oynamıştır. Aynı dönemde Kırgızistan'da Kasım Tınıstanov, Kırgız Türkçesi'nin geliştirilmesi için çalışmış, ancak Sovyet rejiminin baskıları bu süreçte büyük zorluklar yaratmıştır. 1926 Bakü Türkoloji Kongresi ise Türk Dünyası'nda ortak bir dil ve eğitim vizyonu yaratmaya çalışmış, ancak bu ideal de Sovyet baskıları altında zayıflamıştır.

Kırgızistan'da eğitim politikaları, Sovyet ideolojisinin bir aracı olarak kullanılırken, Türkiye'de eğitim, ulusal bağımsızlık ve modernleşmenin temel unsurlarından biri olmuştur. Kırgızistan'da eğitim yoluyla Ruslaştırma politikaları yürütülmüş, Türkiye'de ise millileşme ve laikleşme eğitim reformlarının temel taşları olmuştur. Kırgızistan'da Repressiya döneminde eğitimin ideolojik bir araç olarak şekillendirilmesi, eğitim sisteminde uzun süreli bir kırılmaya neden olurken, Türkiye'de eğitim reformlarının toplumsal dönüşümü hızlandıran bir rol üstlendiği görülmüştür. Bu iki süreç, eğitimin toplumsal ve siyasi yapıların şekillendirilmesindeki belirleyici rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Sonuç olarak her iki ülkenin eğitim politikaları, içinde bulundukları ideolojik ve siyasal yapıların doğrudan bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akçay A., & Kardaş, M. (2020). Türkçe dersi öğretim programları. Ankara: Pegem Akademi.
- Akyüz, Y. (2020). Türk Eğitim Tarihi, 33. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Alp, H. (2011). Erken cumhuriyet dönemi eğitim ve ilköğretime genel bir bakış (1923-1929). *Türkoloji Kültür Dergisi*, 4(7), 97-110.
- Altımuşova, Z. (2011). Kırgızistan'da Sovyet Repressiya siyaseti (1917-1953), (Ed. Semiha Nurdan, Muhammed Özler) XVIII. Türk Tarih Kongresi içinde (s. 891-903). Ankara: TTK Yayınları
- Altımuşova, Z. (2013). Kırgızistan'da ilk millî gazetesinin tarihçesi (1924-1940), *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 73-90.
- Atabey, İ. (2018). Kasım Tınıstanov'un Kırgız Türkçesi için hazırladığı Latin alfabesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar (28), 7-19.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.
- Baytok, A. (2019). Başlangıçtan günümüze Kırgızistan'da dil ve eğitim politikaları. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (22).
- Beşirli, H., & Ünal, A. (2015). Kırgızistan'da politik toplumsallaşma sürecinde eğitim kurumunun fonksiyonu –Manas'ın Yedi Öğüdü. *Gazi Türkiyat* (17), 1-22.
- Buran, Ahmet. (2019). Kurşunlanan Türkoloji. Akçağ Yayınları.
- Buran, Ahmet. (2023). Sovyetler Birliği ve Repressiya. (Ed. İbrahim Dilek). Türk Dünyasında Repressiya içinde. YTB Yayınları.
- Çakın, Ö. & Akman, E. (2017). Kırgızistan'da Kiril alfabesine geçiş süreci ve gazetelere yansımaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (38), 287-297.
- Demirbaş, İ., & Özalp, M. T. (2022). Türkiye'de cumhuriyet dönemi eğitim politikaları (1923-1950). *Journal of History School*, 59, 2604-2626
- Dilek, İbrahim. (2019). Türk Dünyası Edebiyatında Repressiya. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 48 (Güz)
- Gül, Y. E. (2021). Kırgızistan'da SSCB sosyo-politik eğitim sistemi ve Kahrolsun Cehalet Derneği'nin faaliyetleri (1924-1927). *Bilig* (99), 115-135.
- Gün, M., & Kaya, İ. (2020). Geçmişten günümüze Türkçe dersi öğretim programları -1- Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet dönemi Türkçe dersi öğretim programları. A. Akçay & M. N. Kardaş (Eds.), Türkçe dersi öğretim programları içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Güngör, E. (2018). Kırgız millî aydınlarına karşı Bolşevik terörü: Repressiya (1937 – 1938). *Journal of History Studies*, (10) 4, 103-120.
- Hesapçıoğlu, M. (2013). Türkiye'de cumhuriyet döneminde eğitim politikası ve felsefesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(29), 121-138.
- İslam, İ. (2012). Kurtuluş savaşında milletvekili, vali, millî eğitim bakanı bir ittihamcı İsmail Safa (Özler) Bey (1885-1940). *The Journal of Academic Social Science Studies*, (5), 6, 263-285.
- Kalkan, İbrahim. (2023). Kırgızistan Cumhuriyeti. (Eds. Ahmet Kanlıdere, İlyas Kemaloğlu) Bağımsız Türk Cumhuriyetleri içinde. Ötüken Neşriyat.
- Kamçıbekova, K. (2006). Sovyet dönemi Kırgız Türkçesinde dil plânlaması. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 26, 31-40.
- Karslı, E. (2020). Kırgız Edebiyatına Yansıyan Ceditçilik Hareketi. *Türkoloji* (103), 80-98.
- Kasapoğlu Çengel, H. (2020). Kırgız Türkçesi grameri (Ses ve şekil bilgisi). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kılıçaslan, Y. (2024) Bolşeviklerin Kırgızistan'da eğitim üzerinden Ruslaştırma faaliyetleri (1917-1945). *History Studies* 16, (4): 459-470.
- Küçükmehtemetoğlu, Ömer. (2017). Kırgız Türkolog Kasım Tınıstanov'un Bakü Türkoloji Kongresi'nde Latin alfabesine geçişle ilgili görüşleri ve Kırgızistan'ın Latin alfabesine geçişte bugünkü durumu. *Türkoloji*, (85), 118-124.
- Morgan, D. L. (1996). Focus groups as qualitative research (C. 16). Sage publications.
- Şenoğlu, K. (2021, Şubat 10). Heyet-i İlmiye. Atatürk Ansiklopedisi.
- Şimşek, U., Küçük, B., & Topkaya, Y. (2012). Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri. *Electronic Turkish Studies*, 7(4), 2809-2823.
- Şişman, M. (2019). Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Temizyürek, F., & Balcı, A. (2006). Cumhuriyet dönemi ilköğretim okulları Türkçe programları. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınevi.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

This study aims to comparatively examine the educational fields of Turkey during the Republican period and Kyrgyzstan during the Soviet-era Repression period, focusing on the historical and ideological contexts of education policies. Education is not merely a tool for information transfer but functions as a significant sub-institution of the social system; thus, educational policies are intertwined with cultural, social, economic, and political dimensions. Curricula in any country play a vital role in shaping the future of society, preserving cultural continuity, and constructing national identity.

In Turkey, curricula have been structured to align with both national and international goals as planned and developed tools. On the other hand, in Kyrgyzstan under the Soviet system, especially during the Repression period, education was shaped for ideological purposes, with language policies and cultural elements heavily suppressed. Within this framework, the study compares the educational policies and curricula implemented during the Turkish Republican era with those of Kyrgyzstan during the Repression period, particularly focusing on language education.

Method

This research adopts a qualitative approach and utilizes document analysis as the primary method. In qualitative studies, descriptive analysis is appropriate for comprehensively and deeply understanding events, policies, and practices. The study analyzes primary sources such as educational policies, curricula, and reform documents from Turkey's Republican period; and ideological texts, official documents, and educational practices related to language instruction during Kyrgyzstan's Repression era.

The data were analyzed through a systematic review of documents, thematic classification, and supported by direct quotations where necessary. The descriptive analysis process includes establishing a conceptual framework, thematic coding of the data, organizing findings accordingly, and interpreting them with supporting examples.

Results

Since the early years of the Republic, education in Turkey was restructured along the axes of national identity, secularism, and modernization. The 1923 Education Congress marked the beginning of this process, with Atatürk emphasizing the importance of education in his opening speech. Principles were established to limit foreign cultural influence in education and prioritize national values.

Following the proclamation of the Republic, the Law of Unification of Education centralized all educational institutions under the Ministry of National Education, closed down religious schools (medreses), and established a secular education system. The 1924 curriculum program embodied these reforms.

Efforts were made to expand primary education, initiate literacy campaigns, and reorganize educational levels (primary, middle, high school). With a new regulation concerning foreign schools, subjects such as Turkish history, geography, and language were emphasized, and measures were taken against anti-Turkish propaganda.

Educational activities were guided by principles of scientific rationality and utility, grounded in Atatürk's vision. The founding of institutions like the Turkish Language Association and the Turkish Historical Society supported

the ideological and cultural foundation of education. Curricula increasingly emphasized Turkish history, literature, and culture, while reducing the influence of foreign languages, and promoting Turkish as the primary language in schools across the country.

In Kyrgyzstan under Soviet rule, education was tightly controlled by ideological forces. The Repression era suppressed local culture and language, with Russian and Soviet identity promoted as dominant. Russian became the central language of instruction, while Kyrgyz was marginalized.

During the peak of Stalinist repression (1937–1938), Kyrgyz intellectuals were systematically purged, and national educational initiatives were suppressed. The Kyrgyz language, though officially recognized, had limited functional use in education. Teaching materials, textbooks, and curriculum content were subject to strict censorship.

Schools were integrated with ideological organizations (e.g., Oktyabryat, Pioneer, Komsomol), and students were systematically organized in line with party ideology. Educational institutions were tightly monitored by central commissions and commissariats. The curriculum developed by the Soviet Union's Academic Council was uniformly implemented across schools.

Despite being the official language, Kyrgyz was reduced in practical usage. The Cyrillic alphabet was made mandatory, and local expressions (e.g., "uulu", "kyzy") were removed under Russification policies. Figures like Kasym Tynystanov led initiatives for alphabet reform, Kyrgyz-language textbooks, and language unification but were suppressed under Soviet pressure—Tynystanov himself was executed in 1938. Although the 1926 Baku Turkology Congress recommended a Latin alphabet, this was never fully realized under Soviet hegemony.

- In both countries, education policies were closely linked with social transformation and ideological orientations.
- In Turkey, reforms were supported, and intellectuals were encouraged; whereas in Kyrgyzstan, intellectuals were repressed, and ideological control was dominant.
- Both systems adopted a centralized structure. In Turkey, centralization facilitated consistent reforms; in Kyrgyzstan, it led to cultural erosion through strict state control.
- Language and alphabet reforms were used as strategic tools in both countries, but with different purposes: in Turkey, for national consciousness and identity-building; in Kyrgyzstan, for suppressing national identity and imposing Moscow's ideological dominance.

Conclusion, Suggestion and Recommendations

This comparative analysis reveals how the education systems of Republican Turkey and Soviet-controlled Kyrgyzstan diverged significantly over time. In Turkey, education served as a strategic instrument for modernization, national identity formation, and secularization. Educational reforms impacted not only instructional processes but also the ideological and cultural structure of society. The success of these reforms was due to state support, the participation of intellectuals, and centralized coordination.

In Kyrgyzstan, education became a primary vehicle for the imposition of Soviet ideology. National identity and local culture were subjected to intense pressure; intellectuals and cultural leaders were persecuted. Language,

alphabet, curricula, and instructional materials were all tightly controlled under ideological constraints, resulting in cultural disconnection and long-term societal impacts.

Both systems confirm that education is not merely a pedagogical or technical tool, but also a political and cultural instrument. The historical and political contexts strongly influence educational systems. Future research could examine the long-term effects of these policy processes on graduates' identity perceptions, cultural affiliations, and attitudes toward language policy.

YAYIN ETİĞİ BEYANI

Araştırmanın planlanması, uygulanması, veri toplama, analiz ve raporlama aşamalarının tümünde “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nde belirtilen etik ilkelere tam uyum sağlanmıştır. Araştırma sürecinde, yönergenin “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında tanımlanan herhangi bir etik ihlal gerçekleştirilmemiştir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına titizlikle uyulmuş, toplanan verilere müdahalede bulunulmamış ve herhangi bir tahrifat yapılmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Araştırmanın yazarı olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımın olmadığını ifade ederim.

YAPAY ZEKÂ BEYANI

Araştırmanın yazarı olarak makalenin hazırlanmasında herhangi bir yapay zekâ destekli araç kullanılmadığını beyan ederim